Արշալոյս Արարատեան

ՈՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ | ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1849 | ԹԻՒ 349

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 25 Հոկտեմբերի:

Բեդրօպուրկէն հասած լուրերը՝ Վիտին ապաստանուող զօրապետաց վերաբերեալ վէճին վրայօք, խիստ հաճելի են. և ըստ երևմանց այս գործը արդէն բարեկամօրէն լմնցած է, և Բարձրագոյն Դրան, ու Ռուսաց և Աւստրիոյ դեսպանատանց պաշտօնական հաղորդակցութիւնները, որ այս դժբաղդ վէճին պատճառաւ դադարած էին, գրեթէ նորոգուած կըհամարուին այժմ. Քանզի կըհաստատեն թէ օգոստափառ Ռուսաց կայսրը համոզուելով վսեմափայլ Ֆուատ էֆէնտիին տուած բացատրութիւններէն այս խնդրոյն վրայօք, հաճութիւն տուած է որ այս գործը բարեկամօրէն լմննայ Քիւչիւք Գայնարճըգին դաշնադրութեան երկրորդ յօդուածոյն համեմատ, որնոր Բարձրագոյն Դուռը յառաջ բերած էր 'ի սկզբան: Ուստի Վիտին ապաստանող Լեհաստանցի և Հունգարացի ապստամբները, որոնց գլխաւորները Շումլու կըգտնուին, քանի մը օրէ 'ի վեր, սահմանագլուխէն հեռացնելով՝ Տաճկաստանի ներքին կողմերը պիտի յուղարկուին:

Այս լուրերը ամսոյս 22ին շաբաթ օրը Օտեսսայի Դըրըմ անուն շոգենաւով հասան. որուն մէջ երկու Թղթաբեր պաշտօնատար կային: Մէկը Լաթիֆ աղա անուամբ, որ Լոնտրէ փոշտային Թիկնապահն է, և Ֆուատ էֆէնտիին հետ Բեդրօպուրկ գացած էր, յիշեալ արտաքոյ կարգի դեսպանին կողմանէ նամակներ բերաւ Բարձրագոյն Դրանը. իսկ միւսը Ռուսաց կառավարութեան կողմանէ նամակներ բերաւ մօսիւ Դիդովին:

Աւստրիոյ խաղաղասիրական դիտաւորութիւնները այս վէճին վրայօք արդէն յայտնի են, և իւր վերջին պատասխանը՝ որ Ռուսաց կառավարութեը հետ խորհրդակցելով պիտի տրուէր, չկրնար ամենևին տարբեր ըլլալ Բեդրօպուրկի խորհրդարանին տուած պատասխանէն:

—Ամսոյս 22ին յիշեալ Դըրըմ անուն շոգենաւուն հանելէն ետքը, պաշտօնէից ժողովը՝ մեծ Եպարքոս բարձրապատիւ Ռեշիտ փաշային պալատը գումարուեցաւ:

—Լոնտոնէն, Փարիզէն, Վիէննայէն և Բեդրօպուրկէն եկած նամակաց պատճառաւ սըր Ստրէթֆորտ Քէնինկը և զօրապետ Օբիքը քանի մը անգամ խորհուրդ ունեցան մեծ Եպարքոսին և արտաքին գործոց պաշտօնէին հետ:

—Պոսնիայէն եկած լուրերը կըծանուցանեն թէ յիշեալ երկրին խռովութիւնը շատ սկարցած է, և կըյուսացուի թէ քիչ ժամանակին մէջ հանդստութիւնը վերստին պիտի հաստատուի:

—Նմանապէս կերևի թէ Սամոսի խռովութիւնը ևս բարեկամօրէն վախճան մը պիտի ընդունի վասնզի յիշեալ կղզւոյն երևելիներէն քանի մը հոգի պատգամաւոր եկան Մէյիտ Շէվքէթ օսմանեան շոգենաւով, որոնք Սամոսի բնակչաց հնազանդութեան և հաւատարիմ հպատակութեան հաստատութիւնը տալէն ետքը օսմանեան կառավարութեան, յառաջ բերին անոր իրենց ունեցած գանգատը. որնոր Բարձրագոյն Դուռը ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ և պիտի քննէ. սակայն կըպահանջէ որ յառաջագոյն բնակիչները իրենց պարտաւորութիւննին ճանաչեն զէնքը վար ձգելով:

—Թէհրանի Դաղղիոյ հասարակապետութեան դեսպան մօսիւ տը Սարդիժը, որ ժամանակէ մը 'ի վեր Կոստանդնուպոլիս կըգտնուէր, անցեալ շաբթու Դանուբի շոգենաւով ճանապարհ ելաւ Փարիզ դառնալու:

—Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց նախորդ դեսպան սըր Տէպնէյ Քէր անցեալ շաբթու անգղիական Ա[illegible] անուն շոգենաւով մեկնեցաւ իւր հայրենիքը դառնալու: Այս բարձր պաշտօնը վսեմափայլ Ճօրճ Մարշին յանձնուեցաւ, որ արդէն Նոր Եօրքէն ճամբայ ելեր է Կոստանդնուպոլիս գալու համար:

—Կուտինայի Առաջնորդ գերապատիւ Տ. Յովսէփ վարդապետը մինչև ցայսօր փոխանորդութիւն կըկատարէր իւր այս հոգևորական պաշտօնը. սակայն ըստ խնդրոյ Կուտինայի հայազգի ժողովրդեան, և համահաճութեամբ ազգային աշխարհական ու հոգևորական ժողովոց այս քաղաքին առաջնորդութիւնը յիշեալ ծայրագոյն վարդապետին յանձնուեցաւ. և այս պաշտօնին վերաբերեալ արքունի հրովարտակը և նշանը, նմանապէս պատրիարքական կոնդակը այս օրերս յուղարկուեցան իրեն:

ԵԳԻՊՏՈՍ. Աղեքսանդրիա, 13-25 Հոկտեմբերի:

Եգիպտական կառավարութեան վերաբերեալ քանի մը պատերազմական նաւեր այս օրերս մեկնեցան ասկէց Կոստանդնուպոլիս երթալու օսմանեան նաւատորմիղին հետ միանալու համար: Գացած նաւերուն թիւն է նաև Շարքիէ ըստ ամ պատուական շոգեշարժ ֆրէկաթը. Այլև պատրաստութիւն կըտեսնուի ուրիշ նաւեր ևս յուղարկելու: Ուստի ինչպէս կըտեսնուի, Եգիպտոսի կառավարութիւնը պատրաստ է ըստ ամենայն մասին իւր պարտաւորութիւնը կատարելու, եթէ հարկը պահանջելու ըլլայ:

Շէրիֆ փաշան Գահիրէէն եկաւ և վսեմափայլ Արթին պէյին հետ խորհրդակցութիւն ընելով, արժան համարուեցաւ որ կառավարութեան հաշւին համար եղած արմտիքը աճուրդը (մէզաթը) վաճառուեն: Եւ այս կերպիւ արդէն 50 հազար արտէպ արմտիք ծախուեցաւ:

Բարձրապատիւ Աբբաս փաշան Գահիրէի և

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ՏԽՈՒՐ ՎԻՃԱԿ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅ

Նոր Ջուղա՝ որ 'ի հիմնարկութենէ իւրմէ միշտ հալածեալ և հարուածեալ 'ի բազմատեսակ արկածից, և որքան զօր նուաղեալ և անշքացեալ՝ այժմ գոգջիր հասեալ է 'ի վերջին տուրևառ շնչոյ: Այժմ անուամբս Ջուղա ոչ այլ ինչ իմանի, այլ Թշուառ և կատարեալ դժոխ ինչ նշխարք՝ իւրոյ նախկին բազմահարուստ սեղանոյ: Այլ հանդամանք արդեան վիճակի սորուն տայ մեզ դուշակել, թէ այս վերջին տուրևառ շնչոյ իւրոյ ևս պակասեսցի իսպառ:

Ահա քեզ նկարագիր այժմեան վիճակի նորա:

Չունի ո՛չ կառավար և ո՛չ խնամատար զորս, որ փոյթ տարեալ խնամ կալցի, ոչ ասեմ առ բժշկելոյ 'ի մահաբեր հիւանդութենէն՝ յորում կայ նա, զի այս յանհնարիցն է, այլ առ յանձնել. որով և փոքր մի յերկարաձգել զվերջին տուրևառ շնչոյ սորին: Այլ սորին հակառակն՝ տես թէ պատճառք մահաբերք սորա քանի՛ առաւելութեամբ յաճախեալ են այժմ, ապականեալ և խռովարար մարդկանք քաղաքիս, այն են՝ որք սիկարեանք, որք զարդիս յանհոգութենէ քաղաքապետին տեղւոյս յաճախեալ են բազմաթիւ. նոցին առահակուլք օր քան զօր յառաջադիմին նկրտին, զի չունին զոք իւրեանց սանձարկու, և զի տեսանեն զՋուղա որս կարի խոն տկար 'ի զօրութենէ, և առ դիմակալել անբաւական՝ 'ի յանկարծ իւրեանց չար բռնաւորութեանց, զամենայն դժխեմ անօրէնութեանց իւրեանց թափեն 'ի վերայ սորա: Ջուղա անպատսպար մնացեալ 'ի խնամակալութենէ իմիք, խաղալիկ է սոցուն անօրէն կամաց, և հարստահարութիւնք նոցա չթողուն սմա կալ 'ի հանգստեան: Ընձարացեալք 'ի բուռն հարստահարութեանց անօրինացս, միմիայն դարման յետին նեղութեանց մերոց համարիմք առնել, պատսպարելով զանձինս մեր փախստեամբ կամ թագստեամբ:

Անցանեն այժմ ամիսք հինգ, զի չկարեմք համարձակ և աներկիւղ գնալ 'ի քաղաքն, յորմէ կախեալ կան ամենայն հարկաւոր պարագայք կենցաղավարութեան մերոյ: Երկուք 'ի մերազնեայց սպանան տարապարտ. որոց արեան ոչ ոք եղև վրիժառու, և ոչ նոցա սպանողացն յանցանք պատժեցան:

Չեղաւ 'ի գործ և անօրէնն այն օրէն, որ գին հատանէ արեան մի Հայոյ սպանանելոյ՝ զէշ մի. կամ հատանել զմի յոդ մատին սպանանողի: Այնքան ցածացաւ գին արեան մերոյ, մինչև ոչինչ տալ նմա սիխտուր: Զարհուրեալ մեր յօրինակէս, իւրաքանչիւրոք ամփոփեալ 'ի տուն իւր. իսկ զհարկաւոր գործ մեր 'ի ծագել արևու շտապ տագնապաւ փութամք կատարել: Զի ևս անցեալ երից ժամուց տունջեան, ամենեքեան 'ի տունս իւրեանց իբրև յարգելանի կան մնան. քանզի սիկարեանք, անագորոյն նեղիչք մեր, 'ի ծագել արևու փութան 'ի չու անկանել և գալ հասանել 'ի Ջուղա, և մինչև 'ի ժամս վերջնոյ նշանակեալ հասեալ 'ի նպատակ իւրեանց՝ սփռուին 'ի թաղս և յամենայն փողոցս տեղւոյս: Բազում Հայ որս լինին սոցա, (և ես իսկ եղէ) և տես որպիսի՛ անգթութեամբ հարստահարին 'ի նոցանէ. որք շուրջ պատին զնովաւ իբրև գայլք սովեալք, պահանջեն 'ի նմանէ դգլխի կամ զօղի. մինն 'ի նոցանէ հանէ զդաշոյն իւր, մահ սպառնայ. և եթէ փոքր ինչ դանդաղեսցի տալ զկատարումն հրամանին, միւս ընկերն միջնորդեալ արգելու զսպանանելն. միւս ևս յորդոր մատուցանէ խեղճ կալանաւոր Հային կատարել փութապէս զկամս իւրեանց: Ո՛չ ողջանք դըժբաղդ կալանաւորելոյն, ո՛չ ծերութիւն հասակին և ոչ աղքատիկ վիճակ նորա բաւեն ազատել զանձն 'ի ձեռաց նոցա. Խուզեն զծրարս հանդերձից նորա և կողոպտեն զամենայն ինչ զոր ունի ընդ իւր: Յետոյ ամօթով չամաչեն կողոպտել զամենայն որ ինչ գտանի առ նմա. թէև ունեցեալն իցէ երկու շահի (գրեթէ 20 փարա), և ունողն այր աղքատ և չքաւոր: Է, զի սովին աւարաւ բաւականանան, և է, զի հայեցեալ 'ի հանգամանս վիճակի նորուն, գին հատանեն նմա, այսչափ գինի կամ այսքան փող տուր զի արձակեսցիս. և մինչ ոչ ստանան, չթողուն նմա երթալ. և եթէ փոքր ինչ դանդաղեսցէ՝ վէրս 'ի վերայ յաւելեալ, ստանան:

Տես զինչ առնեն Հայք յայսպիսի դէպս, եթէ ընկերակից գտանին միմեանց. 'ի կալանաւորել միոյն փախչին մնացեալքն. և որք 'ի տունս ամփոփեալ կան, ելանեն 'ի տանիս իւրեանց, ոչ համարձակ այլ գաղտնաբար նայելն անդր ուր բռնութիւնքն կատարին: Չօգնեն միմեանց գործով, այլ միայն դատարկ բանիւ. ընդէ՞ր ել 'ի տանէն, ասեն. զի 'ի ձեռս նոցա անկանէր. կամ ընդէ՞ր ոչ փախեաւ 'ի տեսանելն զնոսա: Այս օգնութիւնք են, զոր առնեն նմա, մինչ նա դեռ կայ 'ի վտանգին. այլ յորժամ ազատէ

Սուէզի մէջ տեղ եղած սուրհանդակաց ուղեւորդ կայանը գնաց, և մեր օրերս պիտի դառնայ։ Թէպէտև կըսուի թէ Վերի Եգիպտոս եւս միտք ունի երթալու, սակայն չեմք կարծեր թէ այս ճանապարհորդութիւնը 'ի գործ դրուի։

Նեղոս գետին ջուրերը, որուն բարձրանալը վախ կու տար ամենուն, սկսաւ նուազիլ աստիճանաբար։

Նաւարանին վերատեսուչ Մէհէմմէտ պէյը և Իսմին պէյը ծածուկ մեկնեցան առէց Անգղիա երթալու։ Կըսեն թէ շատ բան վերցուցեր են։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ. Լոնտոն, 5-17 Հոկտեմբերի։ Լրագիրները շարունակաբար զբաղեալ են Վիենին ապստամբուող Հունգարացի զօրապետաց գործոյն վրայօք խօսելու. և բոլոր ազգը ուրախ է տեսնելով որ իրենց կառավարութիւնը ամէն հարկաւոր միջոցները 'ի գործ կըդնէ, որպէսզի հարկը պահանջելու ժամանակը օգնութեան հասնի Բարձրագոյն Դրան, որ իւր վաղեմի դաշնակիցն է։ Գրեթէ ամէն երեւելի վաճառականները և ուրիշ գլխաւոր քաղաքացիները ժողով մը ըրին. ուր տեղ որոշուեցաւ, որ շնորհակալութեան և բարեհաճութեան խոնարհագիր մը յուղարկեն արտաքին գործոց պաշտօնեայ վսեմափայլ Բալմերսթըն պէրլորտին, որ փութացաւ Օսմանեան տէրութեան իրաւունքը պաշտպանելու։

Կըհաստատեն, թէ մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը՝ միաբանութեամբ Գաղղիոյ հասարակապետութեան ազդարարական թուղթ մը յուղարկած են Ռուսաց վեհափառ կայսեր. պաշտպանելով Բարձրագոյն Դրան իրաւունքը՝ Վիենին ապստամբուող Մաճառ և Լեհիացի զօրապետաց խնդրոյն վրայօք։ Կըսեն նաև թէ Ռուսաց կառավարութիւնը պատասխան տուեր է յիշեալ երկու տէրութեանց ազդարարական թղթոյն՝ հաստատուն մնալով միշտ իւր առաջարկութեան վրայ։

—Մեծին Բրիտանիոյ ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանը՝ վեհափառ թագուհիին հրամանաւը Նոյեմբերի 8—20ին պիտի բացուի։

—Մեթերնիքի իշխանը և իւր ընտանիք իշխանուհին Հոկտեմբերի 9ին ըստ լատինացւոց՝ մեկնեցան Լոնտոնէն Պրուքսէլ երթալու համար։

Սըր Հ. Օվէն ծովապետը, որ միջերկրական նաւատորմիղին հրամանատարն էր սըր Վ. Բարքըրէն առաջ, այս օրերս մեռաւ Անգղիոյ մէջ։

—Խոլէրան գրեթէ դադարեցաւ Լոնտոնի մէջ։

ԳԱՂՂԻԱ. Փարիզ, 6-18 Հոկտեմբերի։ Ներքին և արտաքին խնդիրներուն մէջ Հռոմայի գործքերն են որուն վրայօք գլխաւորապէս զբաղեալ է հասարակութիւնը։ Այս խնդիրը քննելու համար մասնաւոր ժողով մը հաստատուած էր ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանին մէջ՝ նախագահութեամբ մսիէ Թիէրին։ Այս երեւելի ատենաբանը ամսոյս 1—13ին բեմը ելլելով, մասնաւոր ժողովին հաճութեամբ իւր գրած ծանօթութիւնը կարդաց ազգային խորհրդարանին մէջ։ Մսիէ Թիէրին գրուածքը ըստ ամենայն մասին կըպաշտպանէ Հռոմայի այժմեան կառավարութեան ընթացքը, և Գաղղիոյ հասարակապետութիւնը իրաւունք չունի, կըսէ, ստիպելու զՊիոս Իններորդ որ աւելի թոյլտուութիւններ տայ իւր ժողովրդեան, նմանապէս Պապը բոլորովին ազատ ու անկախ ըլլալ պէտք է, կըսէ, իւր քաղաքական ներքին կառավարութեանը մէջ ևայլն։ Այս գրուածքը մեծապէս գրգռեց ձախակողմեան պատգամաւորները, որ շատ անգամ ընդմիջեցին ընթերցումը։ Բայց յայտնէ կառավարութեան գլխաւոր անդամները և հասարակապետութեան գահերէցը մեծապէս գժուարեցան այս գրուածքէն. որուն մէջ ամենևին յիշատակութիւն եղած չէր գահերէցին գրած նամակին վրայօք, որ առ Էտկար Նէյ 'ի Հռոմ։ Ուստի թէպէտև խորհրդարանին մեծագոյն մասը՝ մսիէ Թիէրին յառաջ բերած քաղաքական կարծեացը համաձայն է առայժմ. սակայն շատ կարելի է որ այս մեծագոյն մասը լուծուի, երբոր գահերէցը և կառավարութեան գլխաւոր անդամները անոր դառնալու և ուրիշ կուսակցութեան մը հետ միանալու ըլլան։ Ազատասէր լրագիրները ընդհանրապէս կըդատապարտեն ազգային երեսփոխանաց մեծագոյն մասին այս ընթացքը, որ մեծ խռովութեանց և քաղաքական շփոթութեանց պատճառ պիտի ըլլայ կըսեն։

Էվէնըման անուն երեկոյեան լրագրոյն մէջ հետևեալ յօդուածը կըկարդամք։

„Պաշտօնէից ժողովին մէջ, որ այսօր գումարուեցաւ Էլիզէեան պալատը. որոշուեցաւ որ կառավարութիւնը 'ի գործ պիտի դնէ ճշդիւ զքաղաքականութիւնը. որ նշանակուած էր գահերէցին Հռոմայի գործոց՝ վրայօք գրած նամակին մէջ. և թէ քաղաքականութիւնը, որուն վրայ հիմնած է մսիէ Թիէրին տուած գրաւոր ծանօթութիւնը, հակառակ է ազգային օգտին, պատուոյն և արժանաւորութեանը։

Ազգային ժողովին մէջ խօսուեցաւ յայտարարական գրութեան մը վրայօք, զոր Հասարակապետութեան գահերէցը ինքը շարադրած էր։ Կըսուի թէ այս գրութիւնը բացորձակապէս կը յայտնէ թէ մսիէ Թիէրին քաղաքականութեանը պիտի չհետևի կառավարութիւնը։ Այս գրուածքը յուղարկուեցաւ պաշտօնական Մօնիթէօրին. բայց անմիջապէս ետ առնուեցաւ, որպէսզի նոյն լրագրոյն մէջ ուրիշ ձևով մը հրատարակուի։ Կըսեն հաստատել որ նախագահին յայտարարութիւնը վաղը պիտի հրատարակուի Մօնիթէօրին մէջ։

Մ. տը Ֆալու, տեղեկանալով այս խորհուրդ թէ պաշտօնէից ժողովը հաճութիւն տուած էր գահերէցին այս որոշմանը, իւր հրաժարական խնդիրը յուղարկեց անմիջապէս։

Ինչպէս կըլսուի, գահերէցը յայտնապէս կռիւ բացած է ազգային ժողովոյն մեծագոյն մասին հետ։ Երկուան դէմ 12ի չափ պատգամաւոր, որոնք յայտնի կուսակից են գահերէցին քաղաքականութեանը, անմիջապէս գումարուեցան ազգային ժողովոյն դրատան մը մէջ, և աշխատեցան այս քաղաքականութեան հակառակող պարոնայք Թիէրը. Մոլէն և տը Պրոյլին. որոնք չուզեցին զատուիլ իրենց քաղաքական գաղափարէն։

—Երկու օր առաջ վիճաբանութիւններէ ետքը, ազգային երեսփոխանաց մեծագոյն մասին հաճութեամբը որոշուեցաւ, որ Օրլէանի այրի դքսուհւոյն 300 հազար ֆրանք տրուի 1849 ամին համար։ Յայտնի է որ այս եկամուտը Լուի Ֆիլիփ թագաւորին օրովը կապուած էր Օրլէանի դքսուհւոյն. որ յիշեալ թագաւորին մեծ որդւոյն ընկերն է։

—Կերևի թէ կառավարութիւնը մասնաւորապէս զբաղեալ է Հաճկաստանի խնդրոյն վրայօք. քանզի յաճախակի խորհուրդ կըլլայ հասարակապետութեան գահերէցին, արտաքին գործոց պաշտօնէին և Լորտ Նորմէնպիին հետ, որ Անգղիոյ դեսպան է 'ի Փարիզ։ Այս խորհրդոց քանի մը անգամ ներկայ գտնուեցաւ նաև լորտ Պրուկհէմ, որ այժմ յիշեալ մայրաքաղաքը կըգտնուի։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Աւստրիոյ և Բրուսիոյ տէրութեանց մէջ նոր դաշնադրութիւն մը հաստատուեցաւ սեպտեմբերի 30ին. գերմանական կեդրոնական առժամանակեայ իշխանութեան վրայօք որն որ 'ի գործ պիտի դնեն Աւստրիան և Բրուսիան յանուն Գերմանիոյ բոլոր դաշնակից կառավարութեանց։ Այս կեդրոնական իշխանութիւնը

զանձն իւր 'ի վտանգէն՝ վճարելով զպահանջեալն 'ի նոցանէ, խրատ ընդունի 'ի բարեկամաց իւրոց, մի ևս ելանել 'ի տանէ։ Այսպէս է օգնութիւն, զոր ընդունիմք յիրերաց։ Բայց կարեմք օգնել առաւել քան զայս և զանամբ. իսկ այժմ ելեալ մեր 'ի տանէ չառնեմք զայլ ինչ, այլ անձամբ զանձինս մեր մատնեմք 'ի նոյն օրինակ վտանգս։ Բռնութիւնն պարտ է վանել բռնութեամբ. այլ ձեռք մեր գոգջիր կապեալ են առ հարկանել զնոսա և վանել. մինչ ընդ հակառակն՝ ձեռք նոցա գտանեն իւրեանց ընդդիմամարտս տկարս, և դիւրապատրաստ ամենայն հարուածոց իւրեանց։ Օր ըստ օրէ նեղութիւնք մեր աճին. քանզի յառաջագոյն՝ ըստորում կալանաւորք յաճախ 'ի ձեռս անկանէին, շատանային նուազ սակարկութեամբ. իսկ այժմ քանզի ամենայն ոք երկուցեալ զգուշանայ անձին, ընդ կալանաւորիլ միոյ՝ ծանր գին հատանեն նմա, և նեղեն զնա անգթաբար։ Յառաջ՝ շատանային նեղել միայն զանցաւորս փողոցաց, այժմ ձգեն և անդր քան զնա. զի սկսեալ են խորտակել զդրունս տանց, մտանել 'ի նոսա, և կողոպտել զոր ինչ առ ձեռն պատրաստ գտանին անդանօր։ Այս եղանակ հարստահարութեան, որ նոր է, անշուշտ աճիլ ունի օր քան զօր։ Եւ զի չկայ ոք, որ զառաջն կալցէ այսպիսի անօրէն խռովարարաց, աւելի ևս գամ քան զգամ առաւելուն 'ի չարիս։

Այժմ երկեյս է, զի արձակեալ են զգնտակս հրացանի 'ի վերայ խաչին, որ կայ 'ի գլուխ կաթուղիկէի սրբոյ եկեղեցւոյն Ստեփաննոսի, որ 'ի թաղն Մէյդանի։ Յայս վայր ձգի յանդուգն անօրէնութիւն նոցա, մինչև 'ի վէգ գալ և ընդ տունս Աստուծոյ ամենակարողի։

Այն անիրաւ օրէնն, որ հրամայէ զի թէ ոք դարձցի 'ի կրօնս Պարսից, նա միայն է ժառանգ և տէր ամենայն ստացուածոյ ընտանեաց իւրոց, ընծայէ զօրաձակեաց զարգս. որոյ առաջին զնաց կրեցին ժառանգաւորք անդամ ցեղալպորոն Մնացականի տէր Ստեփաննոսեան, զի մի 'ի թոռանցն տաճկացեալ Հոգոյ ումեմն. որոյ հանի, այն է մականուամբ Դուլանի խաթուն, ուներ կարի հեռաւորութեամբ ընտանութիւն ինչ ընդ հանգուցեալ պարոն Մնացականին։ Զօրութեամբ այսր օրինի ժառանգ լեալ ամենայն ստացուածոց հանգուցելոյն, և հրաման առեալ 'ի դենպետաց կամէր անձին սեպհականել զամենայն զգոյս նոցա որով և արտաքս եհան զժառանգաւորն հանգուցելոյն 'ի տանէ իւրեանց. ուր և բնակեցաւ ինքն զերկու աւուրս՝ հանդերձ բազում խուժանօք իւրով կուսակցօք։ Օրն. յորում 'ի գործ եղաւ զօրութիւն այսր հրամանագրի. էր աւուր հինգշաբաթ. տեսարանութիւն սոցա, զոր օր նշանակեցին։ Չէր այս մի միայն կային այլ և քանի մի, որք սպասէին ելից սորա։ Յաւուր ուրբաթու լռեցան ձայնք զանգակաց սուրբ եկեղեցեաց մերոց, դադարեցան սրբազան ժամերգութիւնք և սուրբ պատարագաց ընծայմունք յեկեղեցիս յամենայն. և ժողովեալ բազմութեան գնացին առ դենպետն Իմամ Ջօմա, տանելով ընդ իւրեանս զթուղթն, զորմէ ասեն ձեռագիր գոլ Մահմեդի. որոյ նիւթ է չնեղել զՀայս այլ ամենայնիւ պատուել զնոսա, և եթէ գործեսցէ ոք զհակառակն. պարտաւոր լիցի նզովից և անիծից։ Տարին և զանազան քանի մի ատեանց և եկեղեցեաց և բազք բարձեալ զբուռն անիրաւութեանց՝ առաջի նորա արկին զբանալիս և ասեն, մեք կամիմք գնալ աստէն։ Այսպիսի մեծ հանդիսաւորութիւն, և բազք այսչափ արանց, և միջնորդութիւն թղթոյ պատգամաբերի իւրեանց չարարին զայլ ինչ. բայց միայն առնել զժամանակ տասնեհինգ աւուրց. յետ որոյ լինի դատաստան 'ի վերայ իրողութեանս։

Այս անիրաւ պահանջ, միջնորդութեամբ մեծարու արանց, վախճան էառ 120 թումանի վճարմամբ, թող զխաւն որ ծախեցաւ անտի։ Այսքան է թշուառացեալ վիճակ Նոր Ջուղայ։ Այլ եթէ ունէաք զխոհական խնամատար ոք, յուսալի էր չհասանել մինչև ցայս յետին սահման. և եթէ զպատճառ այսր խռովութեանց կամիս գիտել, լուր զի թագաւոր մեր մանուկ է տիօք։ Նմանապէս կուսակալ քաղաքիս այր արբշիռ և հեշտասէր. ուստի չէ բաւական բարւոք կառավարութեան։ Միրզա Աբդօլ Հուսէն գլուխ կոչեալ որիկայից, պաշտպան է նոցա։ Օրէնք և իրաւունք տեղի ետուն բռնաւորութեանց. և Նոր Ջուղա 'ի բազմամեայ հարուածոց տկարացեալ, չունէ զխնամակալ ոգոց։ Չունի գէթ խնամատար, ուստի որս լինի հզօրագունին։ Այսչափ անկարգութիւնք 'ի մի վայրկեան տեղաք անկալելի՞ է. մխճակի քան զայս լուագունի. Իրաւունք են, մինչ աշխարհ ամենայն վայելէ յաջողութեան, մեք միայն ընդ լծով գերութեան կացցուք. մինչ այլք ամենայն վայելեն զանդորր խաղաղութիւն, մեք դեռ 'ի բազմատեսակ հարստահարութեանց ճնշիցիմք։

Ընծաւէր Առաքելեան Թիւ. 31։

երեք անձինքներէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ . որոցմէ մէկը Աւստրիան , միւսը Պրուսիան և երրորդը՝ միացեալ գերմանական տէրութիւնները պիտի ներկայացընէ ։ Պրուսիան և Աւստրիան՝ իւրաքանչիւրը մէկ ձայն պիտի ունենայ՝ և մէկ ձայն ալ միւս կառավարութիւնները պիտի ունենան ամէնը մէկ տեղ ։ Կըկարծուի թէ Պրուսիոյ իշխանին . Յօհաննէս արքիդքսին և Պավիէռայի Լէոբոլտ իշխանին պիտի յանձնուի այս իշխանութեան կառավարութիւնը . որ մինչև 1850 մայիսի մէկ պիտի տևէ ։

Բարձրապատիւ Յօհաննէս արքիդուքսը , այս նոր դաշնաւորութեան եօթներորդ յօդուածոյն համեմատ՝ իւր հրաժարական խնդիրը արդէն յուղարկեց , կըսեն , Աւստրիոյ Կայսեր և Պրուսիոյ Թագաւորին ։

—Կըհաստատեն թէ Պրուսիոյ կառավարութիւնը հաշտարար միջնորդի պաշտօնիւ Պետրպուրկ խրկեր է Ռոք զօրապետը . որպէս զի Ռուսաց և Աւստրիոյ տէրութեանց Տաճկաստանի հետ ունեցած վէճերնին խաղաղութեամբ լմնցընելու աշխատի ։

ԻՏԱԼԻԱ ։ Հռոմայի վիճակը միևնոյն շփոթութեան մէջ է . և չգիտցուիր թէ երբ օրինաւոր վախճան մը պիտի ընդունի այս գործը ։ Պիոս Թ. Նաբոլիի Բորդիչի քաղաքը կըգտնուի միշտ՝ և տակաւին խօսք մը չըլլար անոր Հռոմ դառնալուն վրայօք ։ Այս մայրաքաղաքին մէջ մեծ գրգռութիւն և խռովութիւն մը կայ , որ յայտնի կըտեսնուի սաստկութեան դանդաղն արգելքներէն , որ հրատարակից փողոցներու մէջ ժողովուելու դէմ , և պատերուն վրայ գրուածքներ չփակցունելու համար ։ Բայց հաւանական զօրքերը կըլուծուին , և պատճառը ուրիշ բան չէ , բայց միայն բանտուոր ապստամբութեան մասնակից եղած են ։ Պապին հրատարակած ընդհանուր թողութեան բացառութեանց ամէնէն մեծ փոփոխութիւն մը չեղաւ . ուստի հաւաքական ժողովրդեան շատերը կըպարտաւորին իրենց հայրենիքէն դուրս ելլել , որպէս զի դատաստանաց առջև կանչուելով չպատժուին քաղաքական յանցանաց համար ։

— Նաբոլիի մէջ բանտարկութիւնները կըշարունակուին միշտ , առանց խնայելու ոչ ծերունիները և ոչ պատանիները ։ Այս տէրութեան և Անգղիոյ կառավարութեան մէջ բիչ մը ցրտութիւն և վէճ պատահեցաւ . քանզի կըսուի թէ Նաբոլէոնի Թագաւորը չուզեր 'ի գործ դնել ինչ որ խոստացած էր մեծին Բրիտանիոյ տէրութեանը Սիկիլիա կղզւոյն քաղաքական կառավարութեանը վրայօք ։

—Սարտենիայի հանգուցեալ Կարոլոս Ալպերթ Թագաւորին մարմինը հոկտեմբերի 12ին բոլոր լաւ մինացից հասաւ 'ի Դուրին . ուր տեղ անոր յուղարկաւորութեան հանդէսը մեծ փառաւորութեամբ 'ի գործ դրուեցաւ ։ Կառավարութեան պաշտօններու մէջ գտնուողները ամէնքը , նմանապէս բոլոր ժողովուրդը ներկայ գտնուեցան այս հանդէսին ։ Հանգուցելոյն մարմինը քանի մը օր Մայր եկեղեցւոյն մէջ թող տուելէն ետքը՝ Թագաւորական գերդաստանին գերեզմանը փոխադրեցաւ ։

Սարտենիայի ազգային խորհրդարանը 100.000 ֆրանք սահմանեց , որ նէյքին գործոց պաշտօնեան այս գումարով Իտալիայի ամէն կողմէն եկած քաղաքական փախստականաց խեղճ վիճակը թեթևցընէ ։

ԱՒՍՏՐԻԱ . Վիեննա , 11.23 Հոկտեմբերի ։

Կառավարութիւնը օրինաց բոլոր սաստկութեամբ կըպատժէ քաղաքական յանցաւորները ։ Հունգարացի երևելի ազնուականներէն շատերը մահուան դատապարտուեցան զինուորական դատաստանէ . և անմիջապէս սպանուեցան , ոմանք հրացաններու հարուածքով և ոմանք կախուելով ։ Այս խստութիւնը և վրէժխնդրութիւնը ահագին մէջ ձգեցին բոլոր հասարակութիւնը ։ Աւստրիական լրագիր մը հեղնելով կերպիւ կըգրէ Պագիանի կոմսին մահուանը վրայ ։

„Լուտուիկոս Պագիանիին մահը սաստիկ յուզմունք պատճառեց բոլոր Աւստրիոյ մէջ ։ Ի Վիեննա սրտմտութիւնը այնքան սաստիկ էր , որ կըվախցուէր թէ չըլլայ թէ հոկտեմբերի 7ին եղածը նորէն պատահի . ուստի զինուորական կառավարութիւնը ամէն կերպ սաստիկ զգուշութիւնները 'ի գործ դրած էր ։ Այս լուրը իրիկուան դէմ շատ ուշ հասաւ 'ի Բրեզպուրկ , և բոլոր քաղաքին մէջ տարածուեցաւ փայլակի մը արագութեամբ ։ Պեշթրուան մէջ բոլոր փողոցները բազմութիւն գումարուած էին աստ և անդ , թէպէտև քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ է ։ Հետևեալ օրը հարկ եղաւ ծանուցման թղթեր կպցնելով պատերուն վրայ յիշեցնել հասարակութեան քաղաքին պաշարման վիճակը ։ Բրակայի մէջ ևս գրգռութիւնը խիստ մեծ էր . իսկ Բէշթի մէջ այս սպանման լուրը կայծակի մը ազդեցութիւնը պատճառեց ։ Բնակիչները գեղերը քաշուեցան որպէս զի այս օրինակ սոսկալի սպանմանց ներկայ չգտնուին ։ Բազմաթիւ պահապան զօրք թնդանօթներով կըպատէին բոլոր քաղաքը՝ վառած պատրոյգը ձեռքերնին . և մինչև հարկ եղաւ հրացանի ոլոքի հարուածով վանտել կիները , որ փողոցներուն մէջ յուսահատութեամբ կողքային” ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա , 28 Հոկտեմբերի .

Վեհափառ Սրբազնասուրբ Տ. ՆԵՐՍԷՍ Ե. ազգասէր Կաթուղիկոսը , որուն Զմիւռնացի ժողովրդեան վրայ ունեցած համակրական սէրը և հայրական յատուկ խնամքը յայտնի է ամէնուն , 'ի նպաստ շինութեան հրկիզեալ եկեղեցւոյն մերոյ հաճեցաւ հազար Բոլ՝ իմպէրիալ յուղարկելու մեր օրերս , այսինքն գրեթէ 93.000 ղուրուշ , ձեռամբ քաղաքիս Ռուսաց ընդհանուր հիւպատոս վսեմափայլ մսիւ Տիվանով ատենին ։

Բաց այս գումարէն , վեհափայլ Սրբազնասուրբ Կաթուղիկոսը կըխոստանայ մարդասիրաբար թեթևացընել Սրբազան տաճարին հոյակապ շինութեան ծախքը . կըքաջալերէ նաև հայրաբար Զմիւռնացւոց ջերմեռանդութիւնը , որ հզօրաւ չափ կաշխատին օր յառաջ փառաւորապէս կանգնելու իրենց հրկիզեալ սուրբ եկեղեցին 'ի փառս Աստուծոյ և 'ի պայծառութիւն ընդհանուր Ազգիս ։

Արդ՝ մեր Սրբազնասուրբ ազգասէր Կաթուղիկոսին այսօրինակ շնաշխարհիկ և առատապարգև բարերարութեանը համար , կըփութամք մեր բարեպաշտ հասարակութեան ամենախոնարհ և մտերիմ երախտագիտութիւնը հրապարակաւ մատուցանել , ջերմեռանդ բարեմաղթութիւններ ընելով առ Ամենակարողն Աստուած , որպէս զի մեր առատապարգև վեհափառ Հօր երկար կեանք պարգևէ 'ի պարծանս բոլոր Հայոց Ազգիս ։

—Հոկտեմբերի 17ին աւստրիական շոգենաւով Կոստանդնուպօլսէն հասաւ Իզմիր Սրբազան Պատրիարքին փոխանորդ գերապատիւ Թադէոս ծայրագոյն վարդապետը . և շաբաթ մը մեր քաղաքը մնալէն ետքը , (ուր տեղ արժանաւոր յարգութ. և պատուով ընդունուեցաւ ,) շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը դէպ 'ի Կիպրոս . ուսկից Ատանա պիտի երթայ ազգային գործով մը ։

ԱՆԱՊԱՏ ԿՂԶԻ ՄԸ

Խիստ հարուստ և միանգամայն բարեսէր անձ մը՝ օր մը ցանկալով իւր գերիներուն մէկը բարեբաղդ ընել , ազատութիւն տուաւ անոր , և ըսաւ . կըտեսնես այս նաւակը ապրանքով բեռնաւորուած , քուկդ է այն , գնա՛ , ազատ ես այսուհետև . աղէկ կառավարէ այս փոքրիկ հարստութիւնը , որ կրնայ զքեզ երջանիկ ընել ։

Գերին խնդալով մտաւ նոյն նաւակին մէջ , բայց հազիւ թէ բիչ մը հեռացաւ ծովեզերքէն , տեսաւ որ ամպերը կըհաւաքուէին . ուստի իմացաւ որ շուտով փոթորիկ մը պիտի ծագի ։ Եւ աստուգիւ շատ չանցած ամպերը կերևէր թէ մէկզմէկու հետ կըմաքառէին և փայլակներէն կըբորբոքուէին ։ Այս անհուն տուերախառն լոյսերուն , որ ծովածուփ ջրոյ լերանց մէջ կըցոլանային , խորին մթութիւն մը կըյաջորդէր , կայծակին ձայնը կըկրկնուէր հեռուէն . և նաւակը յանկարծ անապատ կղզիի մը եզերքը գտնուած ժայռերուն վրայ խփուելով՝ խորտակուեցաւ ։ Դժբաղդ գերին այս ամենամեծ վտանգին մէջ ուրիշ ակնկալութիւն մը չունէր . ուստի ինքզինքը Աստուծոյ յանձնելով , մէկ մեծ կտոր տախտակ մը բռնեց , որ իւր փրկութեան տախտակը եղաւ . քանզի ալիքները այս կղզւոյն եզերքը նետեցին զինքը ։

Խեղճ գերին այս նաւաբեկութեամբ իւր բոլոր հարստութիւնը կորսնցուցած էր , նմանապէս իւր երեք ընկերները , որոնք անոր բաղդին դէպքերուն հաղորդակից ըլլալու եկեր էին ։ Բոլորովին մինակ և ամէն բանէ զուրկ մնալով յիշեալ անմարդաբնակ կղզին մէջ , կըտեսնէր որ պիտի պարտաւորի արմատներով ապրիլ , մինչև որ նաւ մը անցնի անկէց . Յուսահատութիւնը քանի կերթար կըզօրանար իւր վրան . քանզի քանի մը ժամ պտըտեր էր , առանց կարող ըլլալու գտնել մարդկային բնակութեան նշան մը ։ Յանկարծ արտաքոյ կարգի մարդկանց տեսակ մը թափօր տեսաւ հեռուէն որոնք անտարակոյս զինած էին անոր տեսութեանը . քանզի յառաջանալով դէպ 'ի այս խեղճ գերին կըպոռային . փութացէք օգնութեան հասնինք մեր Թագաւորին ։

Խեղճը կարծեց թէ ասոնք խենդ են , բայց անմիջապէս անոնք շրջապատեցին զինքը , ողջունեցին և պարտաւորեցին որ շքեղազարդ նաւաբանի մը մէջ նստի ։ Եւ այս կերպիւ ուսերնուն վրայ վերցնելով յաղթանակաւ տարին զինքը հոյակապ պալատի մը մէջ , ուր տեղ ծիրանիներ հագցուցին անոր . և թագ կապեցին գլուխը ։

Այս մարդոց մէջէն մէկը . որ կերևէր թէ միւսներուն կըհրամայէր , հրաւիրեց այս յանպատրաստից ընտրուած Թագաւորը որ գահի մը վրայ նստի , և ասաց ըստ անոր ։

Դուն մեր Թագաւորն ես որ Տէրը կըյուղարկէ մեզ ։ Այս ծերունին , ըսաւ , նշանացի ցուցունելով պատկառելի անձ մը , քու մտերիմ խորհրդականդ է , որ բոլոր երբեք պիտի չպակսի ։ Այս խօսքերէն ետքը միւս բնակչաց հետ մէկ տեղ քաշուեցաւ . գնաց բաղում յարգանօք ողջունելով զԹագաւորը ։

Խեղճ նաւաբեկեալը 'ի սկզբան կարծեց թէ երազ կըտեսնէ . վասնորոյ սկսաւ սաստիկ զարմանամաք մը մտածել ։

—Ո՛վ զարմանք , ըսաւ անոր ծերունին որ իւր քովը մնացեր էր , և խելքդ գլուխդ ժողվէ . քանզի անմիջապէս պիտի բացատրեմ քեզ այս եղածները , որ հրաշք մը կերևին քեզ ։

—Այս կղզին գեւերը կըբնակին ուրանց Աստուծմէն ծնունդներէն մէկէ մը կառավարուելու Թոյլտուութիւն տուած են յԱստուծոյ ։ Ամէն տարի նաւակոծ անձ մը կըյաջորդէ այդ Թագաւորական գահին , որոնք քու իշխանութեանդ տակ է այժմ , և քու Թագաւորութիւնդ տարի մը միայն պիտի տևէ ։ Երբ որ տարին կըլմննայ , պիտի կողոպտեն զքեզ բոլոր այդ Թագաւորական նշաններէն , և նոյն ալ չքաւորիկ վիճակովդ որ եկար , պիտի դնեն զքեզ նաւակի մը մէջ , որ հողմոց խաղալիք ըլլալէն ետքը , պիտի տանի զքեզ դէպ 'ի մերձակայ կղզի մը որ ամէնէն չոր ու անբերրի է այս գօտիին տակ եղածներէն ։ Ուստի պէտք է որ խոհեմութեամբ գործածես այս շրջանը փառաց , եթէ կուզես ապաստանարան մը պահել քեզ ընդդէմ հարկաւորութեան և յուսահատութեան ։ Եւ քու ձեռքդ է այս բանը պատրաստելով քեզ պատսպարութեան տեղ մը . քանզի պիտի արտաքսուիս առանց գթութեան ։

—Բայց ինչ եղան իմ նախորդներս , հարցուց նոր Թագաւորը . արդեօք գիտէին իրենց գլուխը գալիքը , այս օրինակ կարճատև Թագաւորութենէն ետքը ։

—Ամէնուն ալ տեղեկութիւն տրուեցաւ կրկնեց ծերունին , բայց շատերը անցաւոր փառքին ազդեցութենէն միտքերնին յափշտակուելով , կըմոռնային զժամանակը . Ոմանք իրենց երջանկութիւնը աւելցնել ապագային տրտմալի խորհրդածութիւններովը , և գրեթէ տեսակ մը արբեցութեան մէջ ըլլալով , կըթողուին որ անցնին օրերը , ամիսները , և բոլոր տարին , առանց մտածելու իրենց ապառնի վիճակին վրայօք ։

Յիշեալ ծայրագոյն վարդապետին ուղեկից են Նիկոմիդիայ առաջնորդ գերապատիւ Գաբրիէլ եպիսկոպոսը, Պօլսոյ մայր եկեղեցւոյն քահանաներէն արժանապատիւ Տ. Յովհաննէսը և երկու պատրիարքական ժամկոչներ։

—Արքունի փառօղապետ Տատեան վսեմափայլ Պօղոս Ամիրային ազնուաշուք որդիքը Առաքել աղան, Սիմոնիկ աղան և Յովհաննիկ աղան՝ ընկերութեամբ իրենց մօրեղբօրը մեծապատիւ Գարամաճեան Խաչիկ աղային և Գէորգ աղային, և քանի մը պաշտօնեաներ հետերնին ունենալով ամսոյս 26ին չորեքշաբթի առաւօտ Աոստանի ընկերութեան գաղղիական շոգենաւով Կոստանդնուպոլսէն հասան Իզմիր. ուրտեղ մեծ յարգութեամբ և պատուով ընդունուեցան։

Յիշեալ մեծապատիւ ազնուական Աղաները բարեպաշտական գովելի ոգիէ շարժեալ, որ ՏԱՏԵԱՆ մեծահամբաւ գերդաստանին տոհմական ժառանգութիւնն է, փութացան այցելութեան երթալու սուրբ Լուսաւորչի եկեղեցւոյն. յետ այնորիկ քաղաքիս կառավարիչ վսեմափայլ Օսման պէյին և Իզմիրի մաքսապետ վսեմաշուք Ապտիլ Պաքիր փաշային տեսութեան երթալէն ետքը, իրիկուան դէմ նոյն շոգենաւով մեկնեցան դէպ 'ի Մալթա։

Մեծապատիւ Առաքել աղան և Գէորգ աղան մինչև Մալթա միայն ուղեկից պիտի ըլլան. և անկէց դառնալու են 'ի Կոստանդնուպոլիս։ Բայց քաջառողջիկ ծաղկահասակ Սիմոնիկ աղան և Յովհաննիկ աղան արքունի հրամանաւ Փարիզ պիտի երթան, և հոն պիտի մնան իրենց զանազան ուսմունքը կատարելագործելու համար։

Իսկ Գարամաճեան մեծայարգի Խաչիկ աղան Փարիզէն Մանչէսթէր պիտի անցնի. ուրտեղ, ինչպէս յայտնի է, երևելի վաճառատուն մը հաստատած է շատոնցմէ 'ի վեր Խաչիկ Գարամաճեան և ընկեր* անուամբ. որ իրենց ազգասիրական խոհեմ ընթացքովը օրըստօրէ ամենայն յաջողութեամբ յառաջադէմ զարգանալով՝ մեծ համբաւ ստացած են Անգղիոյ մէջ, և պատիւ կընեն Ազգիս ընդհանրութեանը, ինչպէս ուրիշ անգամ ալ առիթ ունեցանք յիշատակելու։

—Ամսոյս 15ին գաղղիական Թանգրէտ շոգենաւով Պօլսէն հասաւ Իզմիր և շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը դէպ 'ի Փարիզ մեծապատիւ արքունի ճարտարապետ Պալեան Կարապետ Ամիրային ծաղկահասակ որդին Խաչատուր աղան, որ ընկերութեամբ և խնամատարութեամբ Պօրտիգպանեան պատուելի պարոն Խաչատուրին Փարիզ կերթայ իւր ուսմունքը կատարելագործելու։ Պալեան Խաչատուր աղան հազիւ թէ երկու ամիս կայ, որ դպրոցաց արձակուրդէն (վաքանս) օգուտ քաղելով յիշեալ մայրաքաղաքէն Պօլիս գացած էր։

—Վենետիկի Մխիթարեան արժանայարգ միաբանութենէն վերապատուելի Հայր Աբրահամը Ճարեան ամսոյս 24ին երկուշաբթի օր Թրիեստու շոգենաւով Պօլսէն հասաւ Իզմիր, և իրիկուան դէմ նոյն շոգենաւով վերստին ճանապարհ ելաւ Թրիեստ, և անկէց Վենետիկ երթալու։ Վերապատուելի Հայր Աբրահամը 9 նորահաս պատանիներ կտանի իւր հետը Ս. Ղազարու վանքը. որոնք ըստ արժանւոյն կրթուելէն ետքը, քահանայ ըլլալու սահմանեալ են։

—Թէհրանէն այս օրերս նամակ ընկալաք սեպտեմբերի 14 թուով, որ նշանակութեան արժանի երևելի լուր մը չկայր։ Այս մայրաքաղաքը հանդարտութեան մէջ է եղեր, սակայն առուտուրը խիստ հանդարտ է Խորասանի պատերազմին պատճառաւ. որ տակաւին վախճան մը ստացած չէ, թէպէտև հաստատկօրէն կը յուսացուի եղեր որ մօտերս հաշտութիւն կըլլայ։ Մեծին Բրիտանիոյ ձեռագործ բամբակեղէն հասուածները մեծ հանդարտութեան մէջ՚են. ըստորում այս ապրանաց գրեթէ 1/3 մասը Խորասան կը յուղարկուէր, և անկէց Գանտահար, Գապուլ, Պուխարա, Հիւաք և ուրիշ երկիրներ կը տարածուէր. սակայն այժմ, գրեթէ 2 տարիէ 'ի վեր, այս առուտուրը դադրած է եղեր պատերազմական շփոթութեանց պատճառաւ։

—Սինկափուրի Ուսումնասէր անուն վիմագրեալ հայերէն լրագրոյն սեպտեմբերի 1 թերթէն ցաւալի սրտիւ կիմանամք, թէ քանի մը ամիսէ 'ի վեր յիշեալ կղզւոյն Հայոց եկեղեցւոյն մէջ սուրբ պատարագ չմատուցուիր քահանայ մը չունենալուն համար։ Քանզի իրենց նախկին քահանայն Տ. Մինաս Բարսեղ Կրետեանը, իւր հոգևոր հօտը թող տալով՝ Կալկաթա գացեր է, կըսէ նոյն լրագիրը, որ անկէց իւր հայրենիքը դառնայ, այսինքն 'ի Նոր Ջուղայ։

Ուսումնասէրը երկար յօդուածի մը մէջ ընդհանրապէս կըգանգատի Հնդկաստանի հոգևոր կառավարութեանը դէմ, և անոր քանի մը պաշտօնէից 'ի գործ դրած անկարգութեանց դէմ, յորդորելով ժողովուրդը որ միաբանութեամբ ազգային ժողով մը ընելով այս բանին ճարը գտնեն։

—Ազգասէրի օգոստոսի 25 թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածը Նոր Ջուղայու Հայոց տխուր վիճակին վրայօք՝ ցաւալի տպաւորութիւն մը ըրաւ մեր վրայ. վասնորոյ արժան համարեցինք մեր ընթերցողացը հաղորդել նոյն յօդուածը, որնոր Բանասիրականին մէջ պիտի տեսնեն։

Յիշեալ մեր համազգի եղբարց դժբաղդ կացութիւնը մեր վիճակին հետ բաղդատելով, անտարակոյս իւրաքանչիւր Հայ պիտի կրկնապատկէ իւր մտերիմ գոհունակութիւնը և երախտագիտութիւնը որ՛ կըպարտաւորի մեր օգոստափառ առատագութ Սուլթան Մէճիտ կայսեր և բարձրապատիւ Ռէշիտ փաշային նախագահութեամբ հաստատուած պաշտօնէից խորհրդարանին, որոնք հայրական գթութեամբ հոգ և խնամք կըտանին Օսմանեան տէրութեան մէջ եղած բոլոր Հայոց ազգին անդորրութեանը և բարեկեցութեանը վրայ։

—Յիշեալ լրագիրը կըծանուցանէ նաև թէ մօտ օրերս Պատմութիւն Հնդկաց անուամբ նոր մատեան մը տպուեր է 'ի Կալկաթա 'ի տպարանի Ազգասէրի Արարատեան. Այս գիրքը, որ Թովմասայ Խօջամալեան աշխատասիրութիւնն է, նուիրեալ է 'ի պատիւ տիկին Մարիամայ Յակոբ Յարութիւն, և օրիորդ Թագուհւոյ Մանուկեան 'ի Պաթավիա։

—Անգղիոյ նաւատորմիղը հրամանատարութեամբ ծովակալ սըր Վ. Փարքըրին Դարդանէլի կիրճին առջևը կըգտնուի. իսկ Գաղղիոյ հասարակապետութեան նաւատորմիղը քաղաքիս ամիցէն դուրս խարիսխ նետած է։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 28 Հոկտեմբերի.

Գլխաւոր ապրանքներէն մէկ քանին երևելի փոփոխութիւն մը ստացան։ Աֆիոնը մինչև 105 ղրուշի ծախուեցաւ չէքին այսինքն 250 տրհէմ։ Թրեստու տեսակ պատուական Փալամուտը ևս 105 ղրուշի վաճառուեցաւ կենդինարը։ Տորոնին գինը բարձրացաւ, և Պախըրի ապրանքը 185–186 ղրուշ կարժէ կենդինարը։ Սուսամը 34 ղրուշի քիլէն կուզուի։ Բաղաքի չամիչը 100–103 ղրուշ է կենդինարը։ Մինչև ցայսօր եկած չոր թուզին գումարը 17·647 բեռի կըհասնի. և այժմեան արժէքը 90–115 ղրուշ է կենդինարը։ Խաշխէն դիւրավաճառ է 525–530 ղրուշի հարիւր օխան։ Այս ամէն ապրանքը ողջ դրամով կըծախուի։

Գրեթէ ամէնքը իմ խօսքերէս սիրտերնին նեղանալով, աքսորեցին զիս։ Բայց ամէնքն ալ առանց օգնութեան նաւաբեկութեան հանդիպելով՝ այն անապատ կղզին ինկան, որուն համար շատ չեղաւ յիշատակութիւն ըրի քեզ. և այն տեղ դժբաղդ և յուսահատ կեանք մը կանցնեն ապաշաւելով միշտ անցելոյն վրայ։

—Ուրեմն ինչ միջոց կըգտնուի այս ապագայ անագորոյն վիճակէն ազատուելու համար, հարցուց գերին անձկութեամբ սրտի։

—Միջոցը դիւրին է. բայց վայրկեան մըն ալ կորսնցնելու չէ. կղզին, որուն ծովեզերքը քու նաւակդ պիտի իյնայ, անբեր ու անապատ է. ուստի աշխատէ մարդաբնակ ընելու զանիկա։

Ժողովուրդը, որուն վրայ կիշխես, կըպարտաւորի հնազանդիլ քեզ. վասնորոյ կրնաս բազմաթիւ գործաւորներ խրկել, որոնք պիտի՛ մշակեն այս ամայի երկիրը, և երբոր դալարիքը յաջորդեն աւազոյն, երբոր առատ հունձքը պատրաստուին, յայնժամ ընկերներ պիտի չպակսին քեզ, որոնք պիտի գան հաղորդակից ըլլալ քու նորաշէն հայրենեացդ առատութեանը և ուրախութեանը։ Ժամանակ չկորսնցնելու համար միշտ սեպէ, թէ քու թագաւորութեանդ տարին վաղը կըլմննայ։

Իմաստուն խորհրդականին այս խօսքերը խորին տպաւորուեցան գերի թագաւորին միտքին մէջ և իւր նոր իշխանութեան սանձը ձեռքը առնելուն պէս, անմիջապէս սկսաւ ներկայ զբաղմունքը և ապագային աշխատութիւնները մէկտեղ 'ի գործ դնել. Ուստի յուղարկեց իւր հպատակաց մէկ մասը՝ հետերնին տանելով ինչ որ պէտք էր մշակելու և ցանելու համար կղզին մէջ, որ իւր վերջի ապաստանարանը պիտի ըլլար. և տարին մօտ էր իւր վախճանին, երբոր իմաստուն խորհրդականը եկաւ քաղցր ժպիտով մը ըսաւ անոր։

—Ուրախ սրտիւ կըտեսնեմ որ ամէնէն մնաց անհանդարտութիւն մը չես ցուցըներ քու թագաւորութեանդ կարճ տևողութեանը վրայ, թէպէտև գիտես թէ վաղը պիտի բաժնուինք իրարմէ, և զքեզ աղքատ և գրեթէ մերկ պիտի դնեն շուտով նաւակին մէջ, ու պիտի երթաս 'ի կղզին, որ անարգասաւոր և անբեր էր, տարի մը կայ, և այժմ պտղաւէտ և բարգաւաճեալ է. Իրաւունք ունիս չվախնալու այս բաժանումէն, քանզի տևողական երջանկութիւն մը քու վարձքդ ըլլայ պիտի։ Դուն կիրքերը ոտքի տակ առիր արհամարհելով այն բաները որ կըգգուէին զգայութիւնները և զխաւասիրութիւնը, և առաւելապէս քու փրկութեանդ վրայ հոգ տարիր. Իմ պաշտօնս լմնցաւ և բարեբաղդ կըհամարիմ զիս քու ապագայ երջանկութեանդ համար։

Իմաստունին՝ մեկնելէն ետև՝ թագաւորը վայրկեան մը իւր միտքը ամփոփեալ մնաց, և յետ այնորիկ զինքը Աստուծոյ կամացը յանձնելով վստահութեամբ սպասեց որ իւր ճանապարհորդութեան ժամը զարնէ։

Հետևեալ օրը կանուխ բնակիչները եկան և 'ի բաց հանելով զինքը իւր պալատէն, տարին թեթև նաւակին մէջ դրին, որ պիտի տանէր զինքը դիմացի անապատ կղզին։

Հազիւ թէ ոտք կոխեց այս կղզին ծովեզերքը որ այնքան երկիւղալից էր իւր նախորդացը համար, անհուն երջանկութիւն մը սկսաւ զգալ.... Քանզի այս անապատ կղզին խիստ արգասաւոր երկիր մը եղած էր, ու ուրտեղ խրկած բնակիչները որոնք հոն հաստատուած էին, ուրախութեամբ ընդառաջ ելան անոր բարձրաձայն պոռալով, երբեք թող պիտի չտանք զքեզ. դուն մահկանացու մը չես այսուհետև, քանզի անբաւ և անհուն երջանկութիւն մը սահմանուած է քեզի համար. եկուր ուրեմն վայելէ խաղաղութեամբ այս բարիքը, որոց արժանի եղար քու խոհեմ և առաքինի վարուքդ։

Հարկ է մը արդեօք բացատրել ձեզ այս պատմութեան միտքը, և չիմացա՞ք իսկոյն թէ այս գերին, որ կըհանուի առանց օգնութեան դևերուն կղզին, ուրիշ բան չէ բայց միայն մարդը, որ վայրկեանի մը համար երկրիս վրայ ձգուած է. Իւր մտերիմ խորհրդականը, իմաստութիւնն է որ՛ կըցուցնէ իրեն կենաց նպատակը. Մէկ տարուան թագաւորութիւնը, մարդոյս կարճատև կեանքն է, որ անստոյգ է թէ պիտի տևէ՞ արդեօք մանրերկրորդ մը. որ կըհետևի իւր շնչերակաց բաբախմանց մէկուն։ Այս արգասաւոր եղած կղզին, ուրտեղ գերին յաւիտենական երջանկութեամբ մը ապրելու համար ընդունեցաւ, իւր բարեգործութիւններուն բազմամարդ աճեալ էր, որոնք իրմէն առաջ գացած էին զինքը ընդունելու համար։ Այս կղզին՝ յաւիտենական կեանքը կըցուցընէ որ կըյաջորդէ այս անցաւոր կենացը. և որ պիտի չափուի մեզ մեր բարի և չար գործոցը համեմատ։

Թարգմանեալ 'ի գաղղիերէնէ։

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալթազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ